

Władysław Piotr Wlazlak

**OBSADA PERSONALNA KONSYSTORZA FORALNEGO W RADOMSKU
(1763-1787)**

1. Uwagi wstępne

Problematyka funkcjonowania sądu kościelnego w Radomsku została zaprezentowana w rozprawie doktorskiej ks. Adolfa Trepki z 1960 r., którą w skróconej formie opublikowano cztery lata później¹. Autor na podstawie zachowanych trzech ksiąg oficjalnych z następujących lat: (1712-1727 i 1733-1741), (1727-1733) oraz (1788-1793) opisał działalność Konsystorza Foralnego Radomskiego² w XVIII w. Niestety, pewne zagadnienia nie zostały wystarczająco uwypuklone, za co oczywiście nie ponosi odpowiedzialności Autor. Powodem takiego stanu rzeczy był brak materiałów źródłowych, które dopiero kilka lat temu udało się odnaleźć. Chodzi o *Acta Consistorii Radomscensis...* z lat 1763-1787³, które dotyczyły działalności czterech oficjałów foralnych, czyli okręgowych radomszczańskich. Większość tejsze księgi wpisów została wypełniona aktami procesowi, które miały miejsce za oficjalstwa biskupa Ignacego Augustyna Kozierowskiego. Resztę księgi zapisano za rządów trzech kolejnych oficjałów, którymi byli następujący księża: Wawrzyniec Roch Siemieński, Jan Bernard Grochowalski i Tomasz Józef Kozerański. Dane, które zostały tutaj umieszczone oraz liczne zapisy pochodzące z inwentarzy parafialnych i ksiąg metrykalnych pozwoliły zweryfikować nie tylko personalia wspomnianych oficjałów, ale także ich zastępców, czyli sędziów

---

¹ A. Trepka, *Organizacja i działalność Konsystorza Foralnego w Radomsku w XVIII wieku*, „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne” 38 (1964), s. 137-146, 159-167, 181-188, 215-218.

² Dalej używa się obecnej formy przymiotnikowej *radomszczański*, dla odróżnienia Radomska od miasta Radomia.

³ Archiwum Archidiecezji Częstochowskiej (dalej: AACz) sygn. KK 261 – Księga zawiera 454 strony, z których 304 strony zawierają oryginalną paginację, strony 305-425 zostały policzbowane obecnie, zaś 29 ostatnich stron nie posiada paginacji i nie zostało w ogóle zapisanych. Dolna część księgi uległa zniszczeniu, dlatego tekst w niej zawarty jest momentami trudny do odczytania.

surogatów⁴ oraz tzw. sędziów delegowanych. Istotną rolę w konsystorzu spełniali notariusze, którzy byli głównymi pomocnikami oficjałów, instygatorzy, zwani dzisiaj promotorami sprawiedliwości, określani w kanonistyce przedkodeksowej fiskalami⁵ oraz doraźnie powoływani komisarze deputowani.

Oficjałowie okręgowi byli mianowani każdorazowo przez nowo ustanowionego arcybiskupa gnieźnieńskiego. Nominacja była wystawiona na czas nieokreślony, jednak przestawała obowiązywać z chwilą śmierci ordynariusza i wyboru przez kapitułę administratora archidiecezji *sede vacante*. Nowo mianowany oficjał obejmował władzę w czasie uroczystego zebrania, w którym uczestniczyli duchowni z dekanatu brzeźnickiego i radomszczańskie, zwoływani pismem okrężnym *litterae innotescentiales*. W czasie zebrania oficjał odczytywał swoją nominację, aby obecni duchowni w razie dezaprobaty wobec nominata mogli podnieść protest. Faktycznie czynność ta była zwykłą formalnością, w czasie której prezentował on zakres swojej władzy udzielonej mu przez ordynariusza, nakazywał podjąć zawieszony w czasie wakansu czynności procesowe, mianował nowych lub zatwierdzał dawnych członków konsystorza oraz dokonywał przeglądu ksiąg, które następnie powierzał notariuszowi. Z przebiegu *fundatio iurisdictionis* sporządzano protokół, który umieszczano na początku akt oficjałskich⁶.

2. Oficjałowie

Najwybitniejszą postacią wśród oficjałów radomszczańskich był biskup Ignacy Augustyn Kozierowski. Po przyjęciu święceń kapłańskich 29 czerwca 1732 r. szybko uzyskał godność kanonika kamienieckiego i plebana w Kobielach. Następnie 16 grudnia 1741 r. został mianowany prepozytem w Brzeźnicy, na co 4 maja 1742 r. uzyskał dyspensę papieską, aby mógł kumulować obydwie beneficje. Arcybiskup gnieźnieński Antoni Stanisław Szembek 17 października 1744 r. mianował go oficjałem Konsystorza Foralnego w Radomsku, który to urząd oficjałnie objął 13 grudnia tr. Funkcję tę pełnił do czasu ustanowienia go prepozytem we Mstowie. Wyboru na to stanowisko dokonano 18 lipca 1747 r., zaś 26 marca 1748 r. oficjał gnieźnieński ks. prałat Bonawentura Tur-

---

⁴ Byli powoływani przez oficjałów zgodnie z rozpowszechnioną w średniowieczu instytucją zastępstwa – A. Gąsiorowski, I. Skierska, *Oficjalaty okręgowe w późnośredniowiecznej archidiecezji gnieźnieńskiej*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 47 (1995), z. 1-2, s. 115-116.

⁵ AACz sygn. KK 261, s. 3; Trepka, *Organizacja i działalność...*, s. 143-146; W. Wójcik, *Instygator w oficjalacie okręgowym w Sandomierzu*, „Prawo Kanoniczne” 2 (1959), s. 337 n.

⁶ AACz sygn. KK 261, s. 307-310, 359-361.

ski formalnie instalował go na wspomniany urząd. Wtedy też zrzekł się probostwa kobielskiego, pozostawiając sobie beneficjum brzeźnickie, z którego ostatecznie zrezygnował w 1765 r. na rzecz prepozytury w Małogoszczy. Tę ostatnią placówkę duszpasterską w następnym roku zamienił na prepozyturę w Radomsku⁷. W tym czasie władze kościelne dostrzegły jego wysokie walory kapłańskie. Z tego powodu arcybiskup gnieźnieński Władysław Aleksander Łubieński przedstawił jego kandydaturę na biskupa, mimo iż nie wakowała w tym okresie sufragania gnieźnieńska. Nominację biskupią otrzymał 22 listopada 1762 r., zaś konsekracja odbyła się 2 lutego 1763 r. w Skierniewicach. Niestety, w literaturze historycznej błędnie podaje się, iż był biskupem pomocniczym archidiecezji gnieźnieńskiej, co nie było zgodne z prawdą. W rzeczywistości spełniał tylko funkcje pomocnicze w archidiecezji, podejmując jedynie czynności pontyfikalne na prośbę swego metropolity⁸.

W tym okresie objął ponownie inną ważną funkcję, co znajduje jednoznaczne potwierdzenie w aktach źródłowych wytworzonych przez kancelarię konsystorza. Zaraz po konsekracji biskupiej 4 lutego 1763 r. arcybiskup W. A. Łubieński mianował go oficjałem radomszczańskim. W akcie nominacyjnym metropolita określił zakres jego władzy, powołując się przy tym na wytyczne synodu prowincjonalnego. Na jego mocy poruczono mu sprawy małżeńskie, obsady beneficjów kościelnych, aprobaty testamentów, oblig mszalnych i inne. Całość władzy wykonywał w porozumieniu z Kurią Arcybiskupią i Konsystorzem Generalnym w Gnieźnie. Określono również terytorium, nad którym sprawował swoją władzę nowo ustanowiony oficjał. Obejmowało ono dekanat brzeźnicki i radomszczański, leżące na południowych krańcach archidiecezji gnieźnieńskiej. Nominacja oficjałska została odnotowana w nowo założonej księdze wpisów oficjała radomszczańskiego pod datą 16 marca 1763 r. Następnie oficjał sporządził pismo skierowane do podległych mu duchownych. Informował w nim o powołaniu go na urząd oficjała i równocześnie zwoływał wszystkich księży z dekanatu brzeźnickiego i

---

⁷ AACz sygn. KD 62, k. 20-21; AACz sygn. KD 65, k. 61; AACz sygn. KM 130, s. 40, 52, 77, 101; AACz sygn. KP 3, k. 1-7, 88-102; 108-117; Archiwum Diecezjalne we Włocławku (dalej: ADW) sygn. AAG. Wiz. 74, s. 112; K. Łatak, *Sanktuarium Matki Bożej Mstowskiej*, Elk 2000, s. 28-29.

⁸ ADW sygn. AAG. Wiz. 73, s. 38-39; J. Korytkowski, *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej*, t. 2, Gniezno 1883, s. 322-325; Z. Szostkiewicz, *Katalog biskupów obrz. łac. przedrozbiorowej Polski*, Rzym 1954, s. 102; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce. Słownik biograficzny*, Warszawa 1992, s. 111.

radomszczańskiego na uroczyste posiedzenie z zamiarem ogłoszenia składu personalnego nowych członków konsystorza⁹.

Działalność na stanowisku oficjała rozpoczął od instytuowania na probostwo w Wiewcu ks. Walentego Franciszka Tryksińskiego, który przez wiele następnych lat był pracownikiem konsystorskim. W dokumencie nominacyjnym dla plebana wiewieckiego wystawionym przez arcybiskupa W. A. Łubieńskiego oficjał nazwany był komisarzem deputowanym. Jak wynika z kolejnych zapisów w księdze oficjała, większość spraw konsystorskich była załatwiana bezpośrednio przez niego. Posiedzenia odbywały się we Mstowie, zaś nieliczne w Radomsku, co wskazuje, iż na stałe rezydował w rodzimym klasztorze. Sytuacja uległa diametralnej zmianie, kiedy w 1767 r. został kanonikiem gnieźnieńskim, co znacznie ograniczyło jego bytność na terenie oficjalu radomszczańskiego. Mimo to żywo interesował się powierzonymi sobie beneficjami, włączając się między innymi w odbudowę klasztoru i kościoła we Mstowie po jego pożarze. Po zrezygnowaniu z oficjalstwa w 1774 r. został wikariuszem generalnym archidiecezji gnieźnieńskiej, zaś 4 maja 1776 r. arcybiskup Gabryel Podoski, opuszczając Polskę mianował go administratorem archidiecezji. Nowe obowiązki spowodowały, iż za zgodą Stolicy Apostolskiej w 1776 r. wyznaczył koadiutora do piastowanej przez niego kanonii gnieźnieńskiej, zaś w trzy lata później to samo uczynił względem prepozytury radomszczańskiej. Władze chcąc docenić jego dotychczasową postawę w 1786 r. odznaczyły go orderem Św. Stanisława. Niebawem jednak znacznie podupadł na zdrowiu, co spowodowało, iż w 1789 r. zrzekł się prepozytury mstowskiej. Zmarł 1791 r. w Małusach koło Mstowa¹⁰.

Jego następcą na oficjalstwie radomszczańskim został ks. Wawrzyniec Roch Siemieński. Po przyjęciu święceń kapłańskich szybko awansował, gdyż 7 kwietnia 1735 r. był odnotowany na stanowisku proboszcza w Ręcznie i komendarza w Piotrkowie. W dniu 29 marca 1738 r. występował jako sędzia surogat konsystorza wólborskiego i kanonik miejscowej kolegiaty. Stanowisko sędziego piastował do 25 kwietnia 1739 r.,

---

⁹ AACz sygn. KK 261, s. 1-8.

¹⁰ AACz sygn. KD 62, k. 21; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. 21-22, Warszawa 1910, s. 378; M. Kantor-Mirski, *Warowny klasztor we Mstowie*, Sosnowiec 1929, s. 26; S. Librowski, *Repetytorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, cz. 3: *Akta przechowywane w Częstochowie, Łodzi, Łowiczu, Pelplinie i Warszawie*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK) 34 (1977), s. 17; K. Łatak, *Obraz Matki Bożej Mstowskiej i jego kult*, Kraków 1999, s. 13; Korytkowski, *Pralaci i kanonicy...*, t. 2, s. 323-327.

gdyż pod tą datą ostatni raz pojawił się w zapisach metrykalnych z tymże tytułem. Jego umiejętności prawnicze zostały wykorzystane 1741 r. w konsystorzu radomszczańskim, gdzie objął analogiczną funkcję. Z nieznanych powodów przez dwadzieścia następnych lat zaniechał pracy konsystorskiej. Dopiero w październiku 1761 r. został ponownie surogatem radomszczańskim. Z kolei od 7 lipca 1762 r. do 1 stycznia 1763 r. został odnotowany na stanowisku sędziego delegowanego konsystorza radomszczańskiego, co zapewne wiązało się z nieobsadzonym wówczas stanowiskiem oficjała. Nowo mianowany oficjał biskup I. A. Kozierowski 4 lutego 1763 r. ustanowił go sędzią surogatem. Urząd ten spełniał do 14 grudnia 1774 r., kiedy został mianowany oficjałem radomszczańskim. Ze względów zdrowotnych zrezygnował z oficjalstwa 18 września 1777 r. Zmarł 12 czerwca 1779 r. w Ręcznie¹¹.

Po jego odejściu z konsystorza oficjałem został ks. Jan Bernard Grochowalski. Po przyjęciu święceń kapłańskich 25 lipca 1750 r. w Warszawie, niebawem uzyskał beneficja kapitulne w Płocku i Wolborzu, gdzie był prałatem scholastykiem. Podjął też studia w Akademii Krakowskiej, gdzie 29 maja 1764 r. uzyskał doktorat obojga praw. Nie był to oczywiście koniec jego kariery kościelnej, gdyż 3 października 1770 r. został prezentowany na probostwo w Chełmie. Z czasem też uzyskał drugie probostwo w Chorzęcinie koło Wolborza. Mimo iż obydwie beneficja proboszczowskie znajdowały się poza terenem oficjalu radomszczańskiego w dniu 27 października 1777 r., arcybiskup gnieźnieński Antoni Kazimierz Ostrowski mianował go oficjałem tegoż konsystorza. W tym czasie na stałe rezydował w Chełmie, jednak czynności konsystorskie były wykonywane w Radomsku. W roku 1779 został mianowany delegowanym wizytatorem generalnym dla dekanatu brzeźnickiego, lutomińskiego i radomszczańskiego w archidiaconacie uniejowskim. Na mocy otrzymanej władzy zwizytował podległe mu ośrodki duszpasterskie. Zmarł 5 sierpnia 1780 r. w Chełmie¹².

Po jego śmierci oficjałem został ks. Tomasz Józef Kozierawski. Był jedynym duchownym pochodzącym spoza oficjalu i który nigdy nie objął żadnego beneficjum na jego terenie. W roku 1779 był prepozytem w Opocznie i tamtejszym dziekanem. Nadto posiadał kanonię honorową łeczycką. Nominację na oficjała radomszczańskiego otrzy-

---

¹¹ AACz sygn. KK 261, s. 1-4, 306-307, 356-357; AACz sygn. KM 1007, s. 1, 40; AACz sygn. KM 1009, s. 1, 63; AACz sygn. KM 1239, s. 27, 38, 44, 55, 195, 201, 203, 207, 303, 314-315.

mał 22 października 1781 r. z rąk arcybiskupa gnieźnieńskiego A. K. Ostrowskiego. Z kolei nowy arcybiskup gnieźnieński Michał Jerzy Poniatowski 18 marca 1786 r. ponowił jego nominację oficjalną. W pracach konsystorskich wyręczał się swoim zastępcą, który procesy sądowe prowadził w Radomsku. Ostatni dokument z okresu jego kierowania konsystorzem został wystawiony 4 lipca 1787 r. i oznaczał formalne zakończenie działalności na stanowisku oficjała¹³. Był on ostatnim duchownym na tym urzędzie w omawianym okresie. Mimo to warto zaprezentować osobę jego następcy, co do którego formułowano błędne opinie.

Był nim ks. Piotr Józef Borkowski, który w 1780 r. został komendarzem w Pławnie, a w dwa lata później został tutaj plebanem i dziekanem radomszczańskim. W tym czasie musiał być cenionym przez władzę kościelną, gdyż w 1787 r. był egzaminatorem diecezjalnym. W momencie nominacji na oficjała 21 kwietnia 1788 r. posiadał już kanonię liwońską i łowicką. W trzy lata później objął drugie probostwo w Kamieńsku. Arcybiskup gnieźnieński Michał Jerzy Poniatowski 15 czerwca 1789 r. ustanowił go komisarzem duchownym dla spisania majątków kościelnych w powiecie radomszczańskim. Jak się powszechnie przyjmuje, po drugim rozbiore Polski zlikwidowano konsystorz radomszczański. Niestety, nie jest to takie jednoznaczne, gdyż w zapisach metrykalnych od września 1794 r. do stycznia 1799 r. używał tytułu oficjała generalnego radomszczańskiego¹⁴. Należy przypuszczać, iż było to związane z poruczeniem mu pewnych zadań przez władzę diecezjalną na tym terenie w okresie, gdy z tą częścią archidiecezji miała ona utrudnione kontakty po ustanowieniu kordonów granicznych wraz z upadkiem Polski.

3. Sędziowie surogaci

¹² AACz sygn. KD 65, k. 75; AACz sygn. KK 261, s. 358-361; AACz sygn. KM 140, s. 47; AACz sygn. KP 4, k. 140, 179; 186v-185; ADW sygn. AAG. Wiz. 73, 1-589; M. Różański, *Szkoły parafialne w VI-XVIII wieku w archidiakonacie uniejowskim*, Łódź 2003, s. 71.

¹³ AACz sygn. KK 261, s. 378-381, 395-400, 421-424; AACz sygn. KM 824, s. 42, 44, 47, 52, 56; AACz sygn. KM 2870, s. 1, 8, 21; J. Korytkowski, *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od roku 1000 aż do roku 1821*, t. 5, Poznań 1892, s. 173; A. Trepka, *Organizacja i działalność Konsystorza Foralnego w Radomsku w XVIII wieku*, Częstochowa 1960, s. 37, 37e, (mps Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II); J. Wiśniewski, *Monografia dekanatu opoczyńskiego*, reprint, Kielce 2000, s. 129.

¹⁴ AACz sygn. KM 431, k. 10v-14v, 25v-28v, 65-70; *Elenchus cleri Archidioecesis Gnesnensis 1808*, Posnaniae 1807, s. 120; Korytkowski, *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie...*, t. 5, s. 194; Trepka, *Organizacja i działalność...*, (mps), s. 37c.

Pierwszym sędzią surogatem konsystorza radomszczańskiego w prezentowanym okresie był ks. Wawrzyniec Roch Siemieński, który urząd ten pełnił dwukrotnie. Naprzód jednak pracował w konsystorzu wolborskim, gdzie zdobył spore doświadczenie. Zostało ono potem wykorzystane w pracy konsystorskiej, co poświadczają akta procesowe, sygnowane jego nazwiskiem. Zapewne to zadecydowało, iż po ustąpieniu z oficjalstwa biskupa I. A. Kozierowskiego, to on został szefem konsystorza. Wybrał wtedy na swojego zastępcę ks. Walentego Franciszka Tryksińskiego, który zrobił znaczącą karierę w konsystorzu. Pochodził z Brzeźnicy, gdzie po przyjęciu święceń kapłańskich w 1743 r. prowadził działalność duszpasterską jako altarzysta w miejscowym kościele. W kilka lat później objął prepozyturę kościoła szpitalnego w Wieruszowie. Tutaj niebawem został dziekanem wieruszowskim. Z polecenia arcybiskupa W. A. Łubieńskiego w 1759 r. przeprowadził wizytację tegoż dekanatu. W dniu 16 marca 1763 r. biskup I. A. Kozierowski ustanowił go notariuszem konsystorza radomszczańskiego. Z kolei 8 maja 1763 r. został mianowany proboszczem parafii Wiewiec. W następnym roku został kanonikiem wieluńskim i dziekanem brzeźnickim. Dotychczasowe doświadczenie zdobyte w konsystorzu i działalność dziekańska zapewne zadecydowały, iż 14 grudnia 1774 r. nowy oficjał ks. W. R. Siemieński ustanowił go sędzią surogatem i urząd ten pełnił do czasu jego rezygnacji. W międzyczasie został prepozytem kościoła szpitalnego w Brzeźnicy i kanonikiem liwońskim. Na tym nie zakończyła się jego kariera kościelna, gdyż 19 grudnia 1781 r. nowy oficjał ks. T. J. Kozerański mianował go sędzią surogatem. Funkcji tej nie pełnił za czasów ostatniego oficjała, na co zapewne miał wpływ jego podeszły wiek. Zmarł 18 lipca 1801 r. w Wiewcu¹⁵.

Mniej znaną postacią na stanowisku sędziego surogata był ks. Józef Jakub Kowtewicz, który do pełnienia tej funkcji był dobrze przygotowany, gdyż posiadał doktorat obojga praw. Karierę duchowną rozpoczął obejmując kanonię liwońską i kaliską oraz archiprezbiterat kurzelowski. W roku 1770 został plebanem w Rzejowicach, które leżały poza terenem oficjalu w sąsiednim dekanacie kurzelowskim, gdzie niebawem został miejscowym dziekanem. Pomimo tego faktu 27 października 1777 r. nowy oficjał ks. J.

---

¹⁵ AACz sygn. KD 16, k. 6-7; AACz sygn. KM 130, s. 57-60, 64-109, 158; AACz sygn. KM 1173, k. 81; AACz sygn. KK 261, s. 4, 6-11, 197, 310-311, 383, 396; AACz sygn. KP 58, s. 25; ADW sygn. AAG. Wiz. 50, s. 8-10; ADW sygn. AAG. Wiz. 51, s. 1-18; ADW sygn. AAG. Wiz. 73, s. 269-270; S. Librowski, *Repetitorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, cz. 1: *akta przechowywane w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku*, z. 2, ABMK 29 (1974), s. 95; Z. Zaborski, *Parafia Wiewiec. Zarys dziejów*, Częstochowa 1999, s. 136-137.

Bernard Grochowalski wyznaczył go swoim zastępcą. W tym okresie zaprzestał używania tytułu kanonika kaliskiego. O jego pracy konsystorskiej nie można wiele powiedzieć, gdyż nie sygnował swoim nazwiskiem żadnych dokumentów. Całością prac konsystorskich w tym czasie kierował oficjał, co mogło wskazywać, iż istniał między nimi jakiś konflikt lub odwołał on z dotychczasowego urzędu surogata. Należy jednak przyjąć, iż stanowisko sędziego zachował do końca oficjalstwa ks. J. B. Grochowalskiego. Wskazuje na to zapis w aktach metrykalnych z grudnia 1779 r., gdzie używał nadal tytułu *iudex surogatus*¹⁶. Niestety, kolejny oficjał nie zaprosił go już do współpracy.

4. Notariusze

W okresie działalności biskupa I. A. Kozierowskiego przez jedenaście lat notariuszem konsystorza radomszczańskiego był ks. W. F. Tryksiński¹⁷. Kolejny oficjał ks. W. R. Siemieński w dniu 14 grudnia 1774 r. ustanowił notariuszem ks. Franciszka Muszyńskiego, proboszcza parafii Lgota¹⁸, którego na tym stanowisku 14 marca 1777 r. zastąpił ks. Felicjan Kanty Kącki. Do jego reelekcji na urządzie notariusza doszło 17 października 1777 r. za nowego oficjała ks. J. B. Grochowalskiego. Podobnie było za rządów jego następcy oficjała ks. T. J. Kozierowskiego, który 18 grudnia 1781 r. zamianował go swoim notariuszem. Wtedy był już doktorem filozofii i kanonikiem krzelowskim. Nim jednak do tego doszło, po przyjęciu święceń kapłańskich w dniu 10 sierpnia 1767 r. rozpoczął karierę na stanowisku sekretarza kapituły w Kurzelowie. Niebawem kolator parafii Żytno Jacek Siemieński prezentował go na miejscowe probostwo. Instytuowany został 23 grudnia 1774 r. we Mstowie przez wikariusza generalnego biskupa I. A. Kozierowskiego. W pracy parafialnej odznaczał się gorliwością, co dostrzegły władze kościelne, mianując go dziekanem radomszczańskim. W tym czasie umiejętnie godził obowiązki duszpasterskie z pracą w konsystorzu. Świadczą o tym akta oficjalne, które sygnował swoim nazwiskiem¹⁹. Był jednym z najdłużej urzędujących notariuszy konsystorza radomszczańskiego.

¹⁶ AACz sygn. KK 261, s. 362-363; AACz sygn. KM 1061, k. 1, 10v, 16, 18v; AACz sygn. KM 1062, s. 22; AACz sygn. KP 43, k. 107.

¹⁷ AACz sygn. KK 261, s. 4.

¹⁸ AACz sygn. KK 261, s. 310, 340.

¹⁹ AACz sygn. KK 261, s. 344, 351, 362-363; 375-378, 382-383, 396, 424; AACz sygn. KM 1215, s. 63; AACz sygn. KP 61, s. 59-62, 71, 107; ADW sygn. AAG. Wiz. 73, s. 220-221.

5. Instygatorzy i fiskalowie

Za oficjalstwa biskupa I. A. Kozierowskiego 16 marca 1763 r. fiskalem konsystorza radomszczańskiego został ks. Jan Nepomucen Michał Lipski. Niebawem po przyjęciu święceń kapłańskich w 1757 r. awansował na probostwo w Lgocie, zaś w 1766 r. został plebanem w Wąsoszu. W tym też roku przez kilka miesięcy administrował pobliską parafią Pajęczno, gdzie starał się o stanowisko prepozyta. Tego zamysłu nie udało się zrealizować, gdyż parafia była na uposażeniu Akademii Krakowskiej, zaś jej władze nie poparły jego kandydatury. Po pewnym czasie uzyskał kanonię honorową wieluńską. Zmarł 17 października 1781 r. w Wąsoszu²⁰. W tym samym czasie instygatorem konsystorza radomszczańskiego został ks. Wojciech Kanigowski, proboszcz parafii Krępa, który w 1763 r. występował jako komisarz deputowany na oficjalat radomszczański. Większość akt z tego okresu była opatrzona jego nazwiskiem, co świadczyło o wielkim zaangażowaniu w pracach konsystorskich. Jako duszpasterz zasłużył się znacznie, gdyż wybudował szpital, czyli przytułek dla ubogich. Był także prepozytem szpitalnym w Brzeźnicy²¹. Niestety, w czasie jego urzędowania w konsystorzu musiały wystąpić pewne przeszkody, gdyż w 1766 r. na stanowisku instygatora zastępował go ks. Jan Nepomucen Linowski, dziekan radomszczański²². Duchowny ten był niepoślednią osobowością, gdyż zaraz po przyjęciu święceń kapłańskich w 1738 r. został plebanem w Kodrębii. W roku 1759 przeprowadził wizytację dekanatu radomszczańskiego z polecenia arcybiskupa W. A. Łubieńskiego²³.

Podczas działalności oficjała ks. W. R. Siemieńskiego w dniu 14 grudnia 1774 r. instygatorem został ks. Piotr Andrzej Florian Janicki, który posiadał odpowiednie kwalifikacje do pełnienia tej funkcji²⁴. Studiował w Akademii Krakowskiej, gdzie 20 czerwca 1741 r. uzyskał stopień naukowy doktora filozofii. Po przyjęciu święceń kapłańskich w 1747 r., przez wiele lat duszpasterzował w Borowni, gdzie był wikariuszem, komendarzem i prebendarzem. W roku 1765 został komendarzem w sąsiednim

---

²⁰ AACz sygn. KK 261, s. 3; AACz sygn. KM 1142, s. 32, 37; ADW sygn. AAG. Wiz. 73, s. 326; W. P. Właźlak, *Dzieje kościelne Pajęczna*, wyd. 2, Pajęczno 2005, s. 44.

²¹ AACz sygn. KK 261, s. 4, 72, 79, 217; AACz sygn. KM 580, s. 1; ADW sygn. AAG. Wiz. 73, s. 210-211.

²² AACz sygn. KK 261, s. 91.

²³ ADW sygn. AAG. Wiz. 37, s. 1-47; ADW sygn. AAG. Wiz. 73, s. 123; S. Librowski, *Repetytorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej*, cz. 1: *Akta przechowywane w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku*, z. 2, ABMK 29 (1974), s. 66-68.

²⁴ AACz sygn. KK 261, s. 310, 340.

Mykanowie, zaś w dwa lata później został tutaj plebanem²⁵. Z kolei po objęciu oficjalstwa przez ks. J. B. Grochowalskiego fiskalem został ks. Wincenty Stobiecki, który był ponownie wybrany na ten urząd 18 grudnia 1781 r. przez oficjała ks. T. J. Kozerawskiego. W tym okresie występował także jako instygator. Świecenia kapłańskie przyjął 23 grudnia 1773 r. w kolegiacie łowickiej. Już w następnym roku został komendantem w Radomsku. Od roku 1777 był plebanem w Dmeninie, zaś po czterech latach przeniósł się na probostwo do Dworszowic²⁶. Był ostatnim instygatorem i fiskalem konsystorza radomszczańskiego w omawianym okresie.

6. Zakończenie

Prezentacja składu personalnego konsystorza radomszczańskiego została dokonana głównie w oparciu o akta oficjałów radomszczańskich i uzupełnione przez inwentarze parafialne oraz zapisy metrykalne. Dzięki inwentarzowi brzeźnickiemu udało się zweryfikować czasokres oficjalstwa księdza, a potem biskupa Ignacego Augustyna Kozierowskiego, który funkcję tę pełnił dwukrotnie. Dotychczas przyjmowano, iż były to dwie różne postacie duchownych, niemające nic wspólnego z sobą na tym urzędzie. Nie inaczej było odnośnie pozostałych oficjałów, w przypadku których nie znano daty ich nominacji na szefa konsystorza, ani odejścia z tegoż urzędu. Jeden spośród nich ks. Wawrzyniec Roch Siemieński posiadał spore doświadczenie konsystorskie, o którym dotychczas nic nie wiedzieliśmy. Analogiczny brak danych dotyczył innych pracowników konsystorza. Chodziło przede wszystkim o sędziów surogatów, których w ogóle nie zidentyfikowano w tym okresie. Trzech duchownych piastowało tę funkcję, spośród których jeden awansował później na oficjała. Inni kilkakrotnie byli powoływani na surogatów. Jeden z nich zanim dostąpił tego zaszczytu wcześniej był zatrudniony w konsystorzu jako notariusz. Spośród dwóch pozostałych notariuszy, jeden był trzykrotnie wybierany na to stanowisko. Udało się także zidentyfikować pięciu księży, którzy byli powołani na instygatorów i fiskalów. Jeden z nich spełniał obowiązki komisarza deputowanego. Większość duchownych pracujących w konsystorzu radomszczańskim w latach 1763-1787 należy zaliczyć do osób nieprzeciętnych, dobrze spełniających swoje

---

²⁵ AACz sygn. KD 65, k. 5v; W. P. Wlazlak, *Dzieje parafii Borowno*, Częstochowa 2006, s. 53, 71, 190, 197.

²⁶ AACz sygn. KK 261, s. 307, 324, 346-347, 362-363, 383, 387, 396, 420; ADW sygn. AAG. Wiz. 73, s. 109-110.

obowiązki kapłańskie i konsystorskie, na co zapewne miała wpływ właściwa polityka personalna władz kościelnych, które rekrutowały pracowników konsystorza spośród osób kompetentnych, nierzadko mających stopnie naukowe doktora obojga praw lub filozofii.

Personal situation of the District Consistory in Radomsku (1763-1787)

Summary

The function of the District Consistory in Radomsku has been represented in 1960. It contained some drawbacks, as a result of lack of original materials. These gaps referred to the personal situation of the Consistory in their last years of existence. The names of officials, their deputies, notaries public and the other members of the Church Judgment was not known. The establishment of the number of personal situation of the Consistory in Radomsku during the mentioned period of time, was based on the registration book of the years 1763-1787. As the result of the identification it has been settled that the course of events of the Consistory duty of four officials, one of them was a diocese administrator. During this time the other unknown members of the Consistory were verified. The consolidation of the personal situation of the Consistory in Radomsku in the last few years gives some views of Church Judgments in the period of time 1763-1787.